

Hoge Raad, 10 november 1989, Mary Daly v Kardinaal Simonis

AUTEURSRECHT

Inbreuk door uitgever

- [Voor de ontvankelijkheid van een tegen een uitgever ingestelde op schending van auteursrecht gebaseerde vordering als de onderhavige is niet vereist dat gesteld of gebleken is dat die uitgever een eigen verantwoordelijkheid heeft voor de inhoud of verspreiding van de gewraakte publicatie.](#)

Geen schending persoonlijkheidsrecht of onrechtmatig citeren gelet op beperkte kader artikel

- [Bij zijn met waarderingen van feitelijke aard verweven oordeel heeft het hof zowel het beperkte kader van het door kardinaal Simonis geschreven artikel als de omstandigheid dat de daarin opgenomen citaten zonder bronvermelding zijn gegeven mede in aanmerking kunnen nemen.](#)

Middel II faalt. Het hof heeft in de rechtsoverwegingen 4.9, 4.10 en 4.11 — die moeten worden gelezen in onderlinge samenhang — het beroep van Mary Daly op schending van haar persoonlijkheidsrechten als bedoeld in art. 25 Auteurswet 1912 getoetst aan het in lid 1 sub a, b en c van dat artikel omtrent die rechten bepaalde, en vervolgens geoordeeld dat schending van de daar omschreven rechten niet aannemelijk is geworden. Bij zijn oordeel heeft het hof zonder schending van enige rechtsregel zowel het beperkte kader van het door kardinaal Simonis geschreven artikel (vermeld in r.o. 4.11) als de omstandigheid dat de daarin opgenomen citaten zonder bronvermelding zijn gegeven (r.o. 4.10) mede in aanmerking kunnen nemen.

's Hof's oordeel kan, verweven als het is met waarderingen van feitelijke aard, voor het overige in cassatie niet op zijn juistheid worden getoetst; het is niet onbegrijpelijk en behoefde geen nadere motivering.

3.4 Middel III faalt eveneens. Tegenover het door Mary Daly aangevoerde behoefde het hof zijn oordeel dat dit onvoldoende was om de conclusie te rechtvaardigen dat kardinaal Simonis door zijn wijze van citeren of door

de inhoud van zijn artikel in het algemeen onrechtmatig jegens haar heeft gehandeld dan wel het discriminatieverbod heeft overtreden, in dit kort geding niet nader te motiveren.

Collectieve actie

- [eis 'dat de vereniging aannemelijk maakt dat zij enigermate representatief is voor de groep die zij stelt te vertegenwoordigen' geeft geen blijk van onjuiste rechtsopvatting](#)

Door voor de ontvankelijkheid van de vorderingen die het LIO pro se heeft ingesteld ter behartiging van de belangen van 'feministische theologische auteurs en/of aanhangers van de feministische theologie' (citaat uit grief 3.3.4) de eis te stellen 'dat de vereniging aannemelijk maakt dat zij enigermate representatief is voor de groep die zij stelt te vertegenwoordigen' (rechtsoverweging 4.15), heeft het hof niet blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting.

Vindplaatsen: NJ 1990, 113

Hoge Raad, 10 november 1989

(Martens, De Groot, Bloembergen, Roelvink, Boekman)

(...)

1. Mary Daly, te Newton, Massachusetts (USA),
2. Vereniging Landelijk Interdisciplinair Overleg Feminisme En Theologie, te Nijmegen,
3. Landelijk Interdisciplinair Overleg Feminisme En Theologie, te Nijmegen, als gevolmachtigde van De Academie Uitgeverij Amersfoort BV, gevestigd te Amersfoort, eiseressen tot cassatie, adv. Mr. K.T.B. Salomons, tegen

1. A.J. Simonis, te Utrecht,

2. [...], te Gent, België,

3. de vereniging zonder winstgevend doel Fraterniteit Van De Boodschap, te Gent, België, verweerders in cassatie, adv. Mr. J.L. de Wijckerslooth.

[...]

1 Het geding in feitelijke instanties

Bij exploit van 5 febr. 1987 hebben eiseressen tot cassatie sub 1 en 2 — hierna te noemen Mary Daly, resp. het LIO — de verweerders in cassatie — hierna te noemen Simonis c.s. — gedagvaard voor de Pres. van de Rb. te Utrecht, rechtdoende in kort geding, en gevorderd bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad, de gedaagden te gebieden:

1 de verspreiding van alle elf edities van de aflevering van december 1986 van het Internationaal Katholiek Tijdschrift *Communio* te (doen) beëindigen met ingang van de datum van het in deze te wijzen vonnis;

2 de nog in omloop zijnde exemplaren van alle 11 edities van de aflevering van december 1986 van het Internationaal Katholiek Tijdschrift *Communio* uit de handel te nemen of te doen nemen;

3 in de na de datum van het in deze te wijzen vonnis eerstverschijnende aflevering van de 11 edities van het Internationaal Katholiek Tijdschrift *Communio* een overzicht te (doen) plaatsen van alle in het artikel om-

trent de feministische theologie in de aflevering van december 1986 van het Internationaal Katholiek Tijdschrift *Communio* aangehaalde citaten van feministische theologen, met vermelding van de bronnen waaruit deze citaten afkomstig zijn en de namen van de auteurs, die het betreffende werk geschreven hebben en dit overzicht te doen voorafgaan door de opmerking, dat het niet korrekt is geweest in het genoemde artikel bronnen noch namen van de citaten te vermelden, en te bepalen, dat Simonis c.s. bij niet nakoming van het onder 1, 2 en 3 gevorderde gebod een dwangsom zullen verbeuren van f 100 000 voor iedere dag dat zij in gebreke blijven aan de onder 1, 2 en 3 te geven geboden te voldoen.

Nadat Mary Daly en het LIO hun eis hadden gewijzigd en Simonis c.s. tegen de vordering verweer hadden gevoerd, heeft de Pres. bij vonnis van 5 maart 1987 Mary Daly en het LIO niet ontvankelijk verklaard in hun vorderingen.

Tegen dit vonnis hebben Mary Daly en het LIO hoger beroep ingesteld bij het Hof te Amsterdam; zij hebben daarbij haar eis vermeerderd; eiseres tot cassatie sub 3 heeft bij incidentele conclusie verzocht als gevoegde partij te worden toegelaten. Simonis c.s. hebben incidenteel hoger beroep ingesteld.

Bij arrest van 10 dec. 1987 heeft het hof in het incident eiseres tot cassatie sub 3 — het LIO q.q. — toegelaten als gevoegde partij aan de zijde van Mary Daly en LIO en in de hoofdzaak het vonnis van de Pres. — voor zover daarbij Mary Daly niet ontvankelijk is verklaard in haar vorderingen — vernietigd en — opnieuw rechtdoende — de door haar tegen Simonis gevraagde voorzieningen geweigerd. Voor het overige werd het vonnis bekrachtigd en het LIO q.q. werd niet ontvankelijk verklaard in haar vorderingen.

Het arrest van het hof is aan dit arrest gehecht.

(...)

3 Beoordeling van de middelen

3.1 De door eiseressen tot cassatie in deze zaak ingestelde vorderingen betreffen een door kardinaal Simonis geschreven artikel getiteld 'Enige beschouwingen rond de feministische theologie' dat in december 1986 is gepubliceerd in de Nederlandstalige editie van het internationaal katholiek tijdschrift *Communio*, welk tijdschrift wordt uitgegeven door de verweerders in cassatie sub 2 en 3. Het hof heeft alle vorderingen afgewezen, hetzij door niet-ontvankelijkverklaring, hetzij door ontzegging.

3.2 Middel I dat zich richt tegen de niet-ontvankelijkverklaring van de vorderingen tegen de uitgevers, is gegrond. Voor de ontvankelijkheid van een tegen een uitgever ingestelde op schending van auteursrecht gebaseerde vordering als de onderhavige is niet vereist dat gesteld of gebleken is dat die uitgever een eigen verantwoordelijkheid heeft voor de inhoud of verspreiding van de gewraakte publicatie. Het middel kan evenwel toch niet tot cassatie leiden op grond van hetgeen hierna met betrekking tot middel II en III wordt overwogen.

3.3 Middel II faalt. Het hof heeft in de rechtsoverwegingen 4.9, 4.10 en 4.11 — die moeten worden gelezen

in onderlinge samenhang — het beroep van Mary Daly op schending van haar persoonlijkheidsrechten als bedoeld in art. 25 Auteurswet 1912 getoetst aan het in lid I sub a, b en c van dat artikel omtrent die rechten bepaalde, en vervolgens geoordeeld dat schending van de daar omschreven rechten niet aannemelijk is geworden. Bij zijn oordeel heeft het hof zonder schending van enige rechtsregel zowel het beperkte kader van het door kardinaal Simonis geschreven artikel (vermeld in r.o. 4.11) als de omstandigheid dat de daarin opgenomen citaten zonder bronvermelding zijn gegeven (r.o. 4.10) mede in aanmerking kunnen nemen.

's Hof's oordeel kan, verweven als het is met waarderings van feitelijke aard, voor het overige in cassatie niet op zijn juistheid worden getoetst; het is niet onbegrijpelijk en behoefde geen nadere motivering.

3.4 Middel III faalt eveneens. Tegenover het door Mary Daly aangevoerde behoefde het hof zijn oordeel dat dit onvoldoende was om de conclusie te rechtvaardigen dat kardinaal Simonis door zijn wijze van citeren of door de inhoud van zijn artikel in het algemeen onrechtmatig jegens haar heeft gehandeld dan wel het discriminatieverbod heeft overtreden, in dit kort geding niet nader te motiveren.

3.5 Middel IV dat betoogt dat het hof de door het LIO q.q. als gevolmachtigde ingestelde vordering had moeten afwijzen in plaats van het LIO q.q. niet ontvankelijk te verklaren, kan niet slagen bij gebrek aan belang.

3.6 Tenslotte faalt ook middel V. Door voor de ontvankelijkheid van de vorderingen die het LIO pro se heeft ingesteld ter behartiging van de belangen van 'feministische theologische auteurs en/of aanhangers van de feministische theologie' (citaat uit grief 3.3.4) de eis te stellen 'dat de vereniging aannemelijk maakt dat zij enigermate representatief is voor de groep die zij stelt te vertegenwoordigen' (rechtsoverweging 4.15), heeft het hof niet blijkt gegeven van een onjuiste rechtsopvatting. Ook heeft het hof geen onjuiste criteria gehanteerd door bij zijn oordeel dat enige representativiteit van het LIO niet aannemelijk is geworden, mede het (geringe) aantal leden van het LIO in aanmerking te nemen.

4 Beslissing

De Hoge Raad:

verwerpt het beroep;

veroordeelt Mary Daly en het LIO (pro se en q.q.) in de kosten van het geding in cassatie, aan de zijde van Simonis c.s. tot op deze uitspraak begroot op f 456,30 aan verschotten en f 2500 voor salaris.

Conclusie A.-G Hartkamp

1 Kardinaal Simonis (verweerder in cassatie sub 1) heeft een artikel geschreven onder de titel 'Enige beschouwingen rond de feministische theologie', waarin hij een beeld van de feministische theologie heeft geschetst en zijn standpunt en/of dat van de Rooms Katholieke Kerk met betrekking tot die theologie heeft kenbaar gemaakt. Dit artikel is in december 1986 ge-

publiceerd in de Nederlandstalige editie van het internationaal katholiek tijdschrift *Communio*. Exemplaren daarvan zijn o.m. in Nederland verspreid. Die editie wordt te Gent uitgegeven door verweerders sub 2 en 3. In zijn artikel heeft kardinaal Simonis uitspraken van feministisch theologische auteurs geciteerd zonder vermelding van de bronnen en/of de namen van de desbetreffende auteurs. Een van de auteurs is Mary Daly (eiseres tot cassatie sub 1), schrijfster van het boek 'Beyond God the Father'. Dat boek is vertaald en in Nederland onder de titel 'Voorbij God de Vader' in 1983 uitgegeven; het auteursrecht met betrekking tot de Nederlandse vertaling berust bij de Academische Uitgeverij Amersfoort BV, welke uitgeverij het LIO (dat ook pro se als eiseresse optreedt) heeft gemachtigd tot handhaving van dat recht.

Eiseressen hebben gevorderd (kort gezegd) dat de verspreiding van het artikel wordt beëindigd, dat de nog in omloop zijnde exemplaren uit de handel worden genomen, dat de bronnen alsnog worden vermeld, en dat de kardinaal bepaalde rectificerende advertenties zal plaatsen en bepaalde uitlatingen niet meer in het openbaar zal doen. Aan deze vorderingen hebben eiseressen zowel overtreding van de Auteurswet ten grondslag gelegd als de stelling dat de uitlatingen van de kardinaal misleidend en discriminerend waren.

De Pres. heeft eiseressen niet-ontvankelijk verklaard in hun vorderingen. Het hof heeft dat bekrachtigd wat het LIO, niet wat Mary Daly betreft, doch de vorderingen van laatstgenoemde afgewezen. Tegen dat arrest zijn eiseressen tijdig in cassatie opgekomen; zij voeren vijf cassatiemiddelen aan.

2 Middel I is m.i. op zichzelf terecht voorgesteld, doch kan wegens gebrek aan belang niet tot cassatie leiden indien de middelen II en III moeten worden verworpen, hetgeen naar mijn mening het geval is.

3 Middel II is gericht tegen r.o. 4.10, een onderdeel van de passage in het arrest (r.o. 4.8–4.11) waarin het hof het beroep op art. 25 Auteurswet bespreekt en verworpt.

De eerste klacht van het middel mist feitelijke grondslag. Het hof heeft art. 25 niet buiten toepassing gelaten omdat zonder bronvermelding is geciteerd, doch heeft het feit dat zonder bronvermelding is geciteerd laten meewegen bij zijn oordeel over de vraag of de bepalingen van art. 25 lid 1 onder a of b geschonden zijn.

Ook de tweede klacht mist feitelijke grondslag. In r.o. 4.9 citeert het hof (verkort) de bepalingen van art. 25 lid 1 onder a en b. Kennelijk heeft het hof in zijn volgende overwegingen het artikel van kardinaal Simonis aan beide bepalingen getoetst en geen strijd aanwezig geacht. Het hof was niet gehouden dit nog eens expliciet voor beide bepalingen afzonderlijk vast te stellen. Hierbij is mede van belang dat beide bepalingen in elkaar overlopen; vgl. Verkade/Spoor, *Auteursrecht* (1985), nr. 196.

Ook de derde klacht faalt. Het door het hof in r.o. 4.11 overwogene (dat kennelijk aansluit op het betoog in de pleitnota in hoger beroep zijdens eiseressen, p. 23 e.v.) is alleszins relevant bij de toetsing van het artikel aan art. 25 lid 1 onder c.

4 Middel III komt op tegen 's hofs beslissing (r.o. 4.12) dat het door Mary Daly aangevoerde onvoldoende is om de conclusie te rechtvaardigen dat kardinaal Simonis door zijn wijze van citeren of door de inhoud van zijn artikel in het algemeen onrechtmatig jegens haar heeft gehandeld dan wel het discriminatieverbod heeft overtreden. Het middel acht dit oordeel onvoldoende gemotiveerd. Naar mijn mening wordt het middel tevergeefs voorgesteld. Hierbij neem ik in aanmerking a dat een beslissing als de onderhavige (beoordeling van de onrechtmatigheid van een publikatie) zich naar haar aard vaak slecht voor motivering leent, met name indien de vraag ontkennend wordt beantwoord;

b dat in kort geding geen strenge eisen aan de motivering worden gesteld; en

c dat de behoefte van de rechter (zeker de rechter in kort geding) om te motiveren zal afnemen naarmate hij de eis duidelijker ongegrond acht.

In dit geval heeft het hof kennelijk weinig twijfel gekoesterd, hetgeen ik heel begrijpelijk acht. Ik citeer met instemming de overweging van het Europese Hof voor de rechten van de mens in (o.m.) zijn arrest van 8 juli 1986, NJ 1987, 901 (r.o. 4.1, eerste alinea):

In this connection, the Court has to recall that freedom of expression, as secured in para. 1 of Art. 10, constitutes one of the essential foundations of a democratic society and one of the basic conditions for its progress and for each individual's self-fulfilment. Subject to para. 2, it is applicable not only to 'information' or 'ideas' that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that offend, shock or disturb. Such are the demands of that pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no 'democratic society.'

Toewijzing van vorderingen als de onderhavige zou een ernstige bedreiging opleveren van de vrijheid van meningsuiting. Ik herinner eraan dat in wetsvoorstel 20239 omwille van het belang van de vrijheid van meningsuiting wordt voorgesteld om art. 137c Sr niet met belediging wegens geslacht uit te breiden; zie de m.v.t. (Tweede Kamer, 1987–1988, 20239, nr. 3), p. 3 e.v. Wel wordt aanvulling voorgesteld van art. 137d doch dan gaat het om het aanzetten tot discriminatie, dat wil zeggen tot feitelijke achterstelling van (i.c.) vrouwen waardoor hun fundamentele rechten en vrijheden worden aangetast, en zulks op het gebied van het openbare leven (aldus de korte samenvatting bij Noyon-Langemeijer-Remmelink, aant. 4 op art. 137d); dat dit aan de orde zou zijn, is in de onderhavige zaak door eiseressen niet aangevoerd (ook niet in de pleitnota in eerste instantie, repliek, p. 5/6, of in hoger beroep, p. 38). Vgl. ook J. de Boer, NJB 1987, p. 818 en 1396 (r.k., voorlaatste alinea).

5 Middel IV klaagt er over dat het hof het LIO in zijn als gevolmachtigde ingestelde vordering ten onrechte niet-ontvankelijk heeft verklaard; het hof had deze vordering, aldus het middel, moeten afwijzen. Het middel behoeft geen behandeling omdat eiseressen geen belang bij zo'n beslissing zouden hebben. Vgl. ook HR 9 dec. 1988, NJ 1989, 203.

6 Middel V komt op tegen r.o. 4.15 waarin het hof heeft geoordeeld dat het LIO, ook voor zover het voor zichzelf optrad, in zijn vordering niet-ontvankelijk moet worden verklaard, omdat enige representativiteit van het LIO niet aannemelijk is geworden. Het middel stelt daartegenover enerzijds dat het hof de eis van representativiteit in het onderhavige geval ten onrechte heeft gesteld, en anderzijds dat het hof die representativiteit ten onrechte heeft ontkend. Het middel faalt m.i. reeds wegens gebrek aan belang: nu middel III faalt, acht ik ook de vordering van het LIO niet toewijsbaar.

De stand van zaken op het gebied van de ontvankelijkheid van door organisaties in te stellen collectief belang-akties is — gelet op met name HR 27 juni 1986, NJ 1987, 743, m.nt. WHH en 11 dec. 1987, NJ 1990, 73 — kort gezegd als volgt:

a Nodig is in de eerste plaats dat het belang waarvan de organisatie in rechte bescherming vraagt, blijkens haar statutaire doelomschrijving door haar wordt behartigd.

b Ten tweede is vereist dat de belangen waarvan de organisatie de bescherming inroept zich lenen voor een bundeling; hierbij is enerzijds te denken aan het belang van een goede rechtspleging (beter een collectieve aktie dan vele rechtsvorderingen van individuele getroffen) en anderzijds, aan het belang van een efficiënte rechtsbescherming (particulieren zouden meer moeite hebben met het aantonen van een eigen belang of zouden om financiële redenen van een proces afzien).

c Voorts is van belang of de eisende organisatie voldoende representatief is om de betreffende belangen te behartigen en of zij zich die belangen ook in feite aantrekt. Dat dit het geval is kan bijv. blijken uit het feit dat zij door de overheid als overlegpartner is aanvaard in aangelegenheden die de in rechte aangevochten maatregel betreffen of daarmee nauw verband houden.

d Blijkens het arrest van 1986 is de sub c genoemde omstandigheid niet steeds relevant. In dat geval was dat niet zo, omdat de eisende organisaties zonder meer rechtsingang hadden in de administratiefrechtelijke bezwaar- en beroepsprocedures terzake van het verlenen van een vergunning; als complement hiervan moest de ontvankelijkheid in kort geding zonder meer aanvaard worden.

e Het aangetaste belang moet behoren tot de belangen die art. 1401 beoogt te beschermen.

f Het belang van de eiser mag niet te beperkt zijn om de gevraagde voorziening te rechtvaardigen.

g Uit de wet of haar strekking kan voortvloeien dat de bevoegdheid om een vordering uit art. 1401 in te stellen niet kan worden aanvaard.

Men zie behalve de beide aangehaalde arresten voorts HR 15 mei 1970, NJ 1970, 327, m.nt. GJS (Bedrijf-schap-Klomp); 1 juli 1983, NJ 1984, 360, m.nt. MS (LSV-Staat); 5 okt. 1984, NJ 1985, 445, m.nt. LWH (Zorot); 12 april 1985, NJ 1987, 269 (Subfac. tandheelkunde); 25 april 1986, NJ 1987, 742, m.nt. WHH (Consumentenbond); 3 april 1987, NJ 1987, 744, m.nt. WHH (Justa Causa); 19 juni 1987, NJ 1988, 70, m.nt. PAS (CAO); 14 april 1989, RvdW 1989, 107 (Benckiser). Zie voor de lagere rechtspraak bijv. Hof Den Bosch, te kennen uit HR 2 jan. 1987, NJ 1987, 458,

m.nt. G ('gawstrekke'), Hof Den Haag 27 febr. en 10 juli 1986, NJ 1987, 1008–1010 (nachtvluchten vliegveld Beek), Hof Amsterdam 6 okt. 1986, KG 1986, 468 (Colportagewet) en Hof Arnhem 15 maart 1988, NJ 1988, 880 (Vrouwen tegen verkrachting). Voor verdere gegevens zie men Onrechtmatige Daad II (Van Nispen), nr. 219a, VI (Martens), nr. 43 e.v. en VII A (Damen), nr. 3a.

Uit dit overzicht, in het bijzonder uit het sub c gestelde, blijkt dat het hof niet van een onjuiste rechtsopvatting heeft blijk gegeven door in het onderhavige geval het vereiste van 'enige representativiteit' te stellen. Ik vermeld in dit verband nog dat in de toelichting op het in 1988 door het Ministerie van Justitie gepubliceerde voorontwerp van wet vorderingsrecht belangenorganisaties ook het vereiste van representativiteit wordt gesteld, zij het dat dit niet expliciet in de ontwerp-wettekst wordt vermeld; de beoordeling daarvan wordt aan de rechtspraak overgelaten.

Bij zijn beoordeling van de vraag of het LIO voldoende representatief was, heeft het hof m.i. geen onjuiste criteria toegepast, met name niet door (o.m.) op het aantal leden te letten.

Voor het overige leent het oordeel van het hof zich, als van feitelijke aard, niet voor toetsing in cassatie.

Het middel is naar mijn mening dan ook tevergeefs voorgesteld. De conclusie strekt tot verwerping van het beroep.